

ВПЛИВ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА МОТИВАЦІЮ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ніна ВОРОНKOBA (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто питання ролі лінгвокраїнознавчого аспекту як самостійного компонента навчання іноземної мови. Проаналізовано елементи іншомовної культури як мети навчання.

The paper explores the role of linguocultural aspect as an independent component of teaching German. In this article, elements of the target culture as a teaching objective are analyzed.

Прогресуючий розвиток міжнародних контактів та зв'язків в політиці, економіці, культурі та інших галузях обумовлює послідовну орієнтацію сучасної методики навчання іноземним мовам на реальні умови комунікації. Прагнення до комунікативної компетенції, як до кінцевого результату навчання, передбачає не тільки володіння відповідною іншомовною технікою (мовну компетенцію), але й засвоєння немовної інформації, яка необхідна для адекватного навчання і взаємного розуміння, бо останнє неможливо досягти без відповідного рівенства основних відомостей тих, хто спілкується, про навколишню дійсність. Помітна різниця в запасі цих відомостей у носіїв різних мов визначається переважно різними матеріальними і духовними умовами існування відповідних народів і країн, особливостями їх історії, культури, суспільно-політичного устрою, політичної системи тощо.

Знайомство з культурою країни, мову якої вивчаєш, було однією з головних завдань часів античності. Викладання класичних мов важко уявити без культурознавчого коментування. У викладання живих мов з кінця XIV століття на перше місце поряд з усним мовленням ставиться ознайомлення з реаліями країни вивчаємої мови. Особливо це було типово для німецької лінгво-дидактичної шкряли. В нашій країні різні відомості про ту чи іншу державу, які подаються у процесі навчання мови, прийнято називати країнознавством, а в Німеччині культурознавство, у французькій методичній школі існує поняття "мова і цивілізація". Англійськими колегами використовується теорія "лінгвокультурні дослідження". Як відомо, проблеми взаємопов'язаного оволодіння іноземною мовою і відповідною культурою вивчаються лінгвокраїнознавством. В сучасній методичній літературі лінгвокраїнознавство розглядається з двох сторін. По-перше, лінгвокраїнознавство - це аспект методики викладання іноземних мов, в якому досліджуються питання відбору та прийомів подачі студентам відомостей про країну, мову якої вивчається, з метою забезпечення їх практичного володіння даною мовою. З іншого боку, лінгвокраїнознавство - це аспект навчання іноземної мови (поряд з фонетичним, лексичним, граматичним), який відбиває національно-культурний компонент мовного матеріалу. Кінцевою метою засвоєння лінгвокраїнознавчого аспекту є формування в учнів лінгвокраїнознавчої компетенції, тобто "цілісної системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мову якої вивчається, що дозволяє учням асоціювати з мовною одиницею ту ж саму інформацію, що й "носії" цієї мови і досягати повноцінної комунікації" [3:26].

„Лінгвокраїнознавство — відносно молода і поки що недостатньо розроблена і вивчена галузь лінгвістики, основне завдання якої полягає у виявленні зв'язків між мовою і культурою народу, що є носієм цієї мови. Лінгвокраїнознавство співвідноситься із загальним краєзнавством як систематизованою сукупністю наукових знань“ [2:40-41].

Лінгвокраїнознавчий матеріал є ефективним засобом створення і підтримки інтересу до вивчення іноземних мов. Звідси випливає, що мотивація збільшиться і стане міцнішою, якщо ми будемо ширше використовувати елементи лінгвокраїнознавчого характеру.

Тексти країнознавчого характеру займають сьогодні все більше місця у процесі навчання іноземних мов. Завдяки таким текстам, студенти знайомляться з реаліями країни мови, що вивчається, одержують додаткові знання в галузі географії, освіти, культури тощо. Зміст країнознавчих текстів повинен бути значущим для студентів, мати визначену новизну, включати відомості про державний устрій, географічне середовище, характерні предмети матеріальної культури, елементи фольклору або про особливості мовленнєвого поведіння й етикету.

Іноземна культура як ціль навчання має соціальний, лінгвокраїнознавчий, педагогічний і психологічний зміст, що співвідноситься з усіма аспектами навчання і впливає зі змісту предмета „іноземна мова“.

Як і будь-яка інша, іншомовна культура складається з чотирьох елементів змісту:

- 1) знання про функції, культуру, способи оволодіння мовою як засобом спілкування;
- 2) навчальні і мовленнєві навички — досвід використання знань;
- 3) уміння здійснити всі мовні функції;
- 4) мотивація — досвід, направлений на систему цінностей особистості.

Зробивши співвідношення елементів змісту іноземної культури з аспектами навчання, можна визначити компоненти іншомовної культури як мети навчання:

1) навчальний аспект — соціальний зміст мети. Даний аспект включає оволодіння іноземною мовою як засобом міжособистісного спілкування, а також освоєння навичок самостійної роботи, як процес удосконалювання рівня іншомовної культури;

2) пізнавальний аспект — лінгвокраїнознавчий зміст мети. Використовується як засіб збагачення духовного світу особистості і реалізується переважно на основі рецептивних видів діяльності: читання й аудіювання;

3) розвиваючий аспект — психологічний зміст мети. В цей аспект входить головна мета — розвиток мовленнєвих здібностей, психічних функцій, умінь спілкуватися;

4) виховний аспект — педагогічний зміст мети. Навчання іншомовної культури є засобом всебічного виховання.

З досвіду нашої роботи з країнознавчими матеріалами на заняттях ми дійшли висновку, що їх використання залучає студентів до діалогу культур (іноземної і рідної), збагачує студентів відомостями країнознавчого характеру, дає змогу дізнатися про культуру країни, мова якої вивчається, формує вміння розуміти основний зміст автентичних аудіотекстів, активізує навчальну діяльність, сприяє розвитку інтересу до вивчення іноземної мови, розширює словник студента, знімає втому, напруженість, створює доброзичливу психологічну атмосферу.

На сьогоднішній день все більшого значення набувають елементи лінгвокраїнознавства, які вводяться в курс навчання іноземній мові. На думку ведучих методистів, відомості країнознавчого характеру мають бути обов'язковим компонентом при формуванні лінгвокраїнознавчої компетенції. Якщо раніше відомості супроводжували базовий курс іноземної мови, виникаючи періодично як коментарі при вивченні того чи іншого матеріалу, то на сьогоднішній день лінгвокраїнознавчий аспект має стати невід'ємною частиною уроків іноземної мови, особливо в старших класах середньої школи.

Багатий досвід, який заслуговує на увагу і на вивчення, є в методиці викладання російської мови як іноземної. Велику теоретичну і практичну значимість представляють дослідження Л.Б.Воскресенської про паспортизацію ключових слів, присвячених актуальним проблемам лінгвокраїнознавства. Під лінгвокраїнознавчим паспортом ключового слова Л.Б.Воскресенська розуміє комплексний синхронний опис з методичною метою інформації про предмет або явище, що позначається словом або сукупністю мовних даних, за допомогою яких реалізуються позамовні відомості.

Не менш дієвою є методика компаративного аналізу Е.І.Талії. Робота з застосуванням методики лінгвокраїнознавчої компетенції може носити різноманітний характер. Один з можливих варіантів: учні знайомляться з текстом з інформацією про реалії іншомовної культури, а потім самостійно складають аналогічний текст з описом подібних явищ і реалій в рсвоїй країні. Для більшої наочності рекомендується записувати текст про вітчизняні реалії поруч з текстом про реалії іншомовної культури: для цього сторінка ділиться наполовину. Методика компаративного аналізу може бути використана в процесі роботи над темами: "Спорт в Німеччині", "Музика", "Освіта", "Політична система" тощо. Основна частина завдань може передбачатись для самостійної роботи.

Лінгвокраїнознавчий підхід до вивчення іноземної мови забезпечує більш ефективне рішення практичних, загальноосвітніх і виховних завдань.

Вперше термін "Лінгвокраїнознавство" було використано у праці Є.М.Верещагіна і В.Г.Костомарова "Лінгвістична проблема країнознавства при викладанні російської мови іноземцям" в 1971 році. Під цим терміном слід розуміти таку організацію вивчення мови, завдяки якій школяри знайомляться з теперішнім і минулим народу, з його національною культурою через мову і в процесі оволодіння нею.

Як зберегти інтерес до іноземних мов протягом усього періоду їхнього вивчення? Це питання широко обговорюється в методичній літературі останніх років. Велику роль у підтриманні мотивів до вивчення іноземної мови відіграє введення на уроках елементів країнознавства. Тексти країнознавчого характеру займають сьогодні все більше місця у

процесі навчання іноземних мов. Завдяки таким текстам учні знайомляться з реаліями країни, мову якої вони вивчають, отримують додаткові знання в галузі географії, освіти, культури. Зміст текстів має бути значущим для учнів, мати певну новизну, це може бути інформація про освітянські заклади, державний устрій, дитячі та юнацькі організації чужої країни або про особливості мовної поведінки та етикету. Уроки країнознавства викликають в учнів потребу в подальшому самостійному ознайомлюванні з країнознавчими матеріалами. Саме лінгвокраїнознавство має служити опорою для підтримання мотивації, так як включає в себе два аспекти:

- 1) навчання мови;
- 2) дає відомості про країну.

В наш час знання однієї чи декількох іноземних мов є необхідним і престижним. З'явилось багато методик прискореного, але не завжди ефективного навчання іноземним мовам. Тому необхідно, щоб рівень викладання іноземних мов в школах підвищився, а для цього потрібно шукати нові методи викладання. Лінгвокраїнознавчий матеріал є ефективним засобом для створення і підтримання інтересу до вивчення іноземних мов. Отже, мотивація зросте і стане більш тривалою, якщо ми будемо вводити елементи лінгвокраїнознавчого характеру.

Чому ми навчаємо, коли викладаємо іноземну мову? За визначенням І.Я.Лернера, навчання - це передача молодому поколінню культури в повному об'ємі. Загальний культурний фонд стає надбанням людини завдяки оволодінню його „розділами”: фізична, музична, естетична, художня культура як і окремі шкільні предмети: музика – урок музичної культури, урок малювання – урок художньої культури. Відповідно предмет „іноземна мова” несе іноземну культуру. Іноземна культура - це те, що може принести учням процес оволодіння іноземною мовою в навчальному, пізнавальному, розвиваючому та виховному аспектах. Іноземна культура як мета навчання має соціальний, лінгвокраїнознавчий, педагогічний і психологічний зміст, який співвідноситься з усіма аспектами навчання і витікає із змісту предмета “іноземна мова”. Але в такому загальному вигляді іноземна культура не може стати метою навчання, так як оволодіння нею відбувається не відразу, а поступово. Тому в іноземній культурі виділяються спочатку якісь найбільш суттєві її розділи – компоненти мети, а потім вони конкретизуються в об'єктах навчання. При цьому важливо вирішити дві задачі: 1) виділити те коло об'єктів, якими можна оволодіти за години, відведені на вивчення іноземної мови 2) встановити оптимальне співвідношення групи об'єктів, які належать до навчального, пізнавального, розвиваючого і виховного аспектів. Як будь-яка культура, іноземна культура складається з чотирьох елементів змісту:

- 1) знань про функції, культуру, способи оволодіння мовою як засобом спілкування;
- 2) навчальних і мовних навичок, досвіду використання знань;
- 3) вміння здійснити всі мовні функції;
- 4) мотивації – досвіду, спрямованого на систему цінностей особистості.

У співвідношенні елементів змісту іноземної культури з аспектами навчання, можна виокремити елементи іншомовної культури як мети навчання:

1) *навчальний аспект* – соціальний зміст мети. Аспект включає оволодіння іноземною мовою як засобом міжособистісне спілкування, а також набування навичок самостійної роботи, як процес удосконалення рівня іншомовної культури.

2) *пізнавальний аспект* – лінгвокраїнознавчий зміст мети. Використовується як засіб збагачення духовного світу особистості і реалізується переважно рецептивних видів діяльності: читання і аудіювання.

3) *розвиваючий аспект* – психологічний зміст мети. В даний аспект входить головна мета – розвиток мовних здібностей, психічних функцій, вміння спілкуватися, певного рівня мотивації, яку потрібно наполегливо і систематично розвивати спеціальними засобами, які належать до системи навчання.

4) *виховний аспект* – педагогічний зміст мети. Навчання іншомовній культурі є засобом всіх сторін виховання.

Ми розглядаємо іноземну культуру як мету навчання. В суспільстві культура виконує декілька функцій: гуманістичну, комунікативну, пізнавальну, нормативну і інформаційну. З функціями культури тісно взаємодіють функції мовної діяльності. Мова є основою збереження і передавання культури від одних людей іншим. Головною функцією мовної

діяльності є комунікативна: людина говорить для того, щоб впливати на поведінку, думки, почуття, свідомість інших людей. У цьому полягає гуманістична функція. На основі комунікативної функції мовна діяльність набуває функції регулювання власної поведінки, організації і пов'язування інших психічних процесів. Для мовної діяльності є типовою емоційно-виражена функція, яка проявляється через міміку, жести, інтонацію, що допомагає розкрити сенс висловлювання. Без мовної діяльності неможливе, власне, ніяке пізнання. Отже, функції мовної діяльності і культури взаємопов'язані. Методологічний сенс цієї єдності полягає в тому, що неможна оволодіти функціями мовної діяльності окремо від функцій культури і навпаки.

Головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечення комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації насамперед через адекватне сприйняття мови співрозмовника і оригінальних текстів, розрахованих на носіїв мови.

Лінгвокраїнознавство забезпечує рішення цілого ряду проблем, наприклад, філологічної проблеми адекватного розуміння тексту, тому воно виступає в якості лінгвістичної основи не тільки лінгводидактики, а й перекладу, бо для того, щоб перекладати, необхідно, насамперед, повністю розуміти іншомовний текст з усіма нюансами значення, включаючи підтекст, натяки, а вже потім, враховуючи, хто є адресат, підбирати відповідні еквіваленти в мові перекладу. Незнання цих еквівалентів призводить до труднощів при спілкуванні на іноземній мові. Кінцевим результатом є зниження комунікативної компетенції учнів.

Лінгвокраїнознавчий аспект навчання – це самостійний аспект навчання іноземної мови (поряд з фонетичним, лексичним, граматичним та стилістичним), який відбиває національно - культурний компонент мовного матеріалу. Кінцевою метою засвоєння лінгвокраїнознавчого аспекту є формування у студентів лінгвокраїнознавчої компетенції, тобто „цілісної системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається“.[4:20] Включення в зміст навчання країнознавчих знань забезпечує засвоєння студентами реалій іншої національної культури, розширення їхнього загального кругозору, що покращить володіння іноземною мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике: Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1991.-140 с.
2. Melde, Wilma. Zur Integration von Landeskunde und Kommunikation im Fremdsprachenunterricht. – Tübingen, 1987. S.179.
3. Панов Е.И., Кузовлев В.П., Коростелев В.С. Цель обучения иностранным языкам на современном этапе развития общества //Иностранные языки в школе. – 1987.- №6 – С.20.
4. Raasch, Albert. Internationalität – Leitziel des Fremdsprachenunterrichts für Erwachsene. In: Neusprachliche Mitteilungen. – Kassel, 1993. – S.134.
5. Schmied, Siegfried J. Was ist bei der Selektion des landeskundlichen Wissens zu berücksichtigen? In: Alois Wierlacher (Hg): Deutsch als Fremdsprache. Grundlagen und Verfahren der Germanistik als Fremdsprachenphilologie. - 1990. Bd.1;2.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ніна Воронкова – старший викладач кафедри германської філології КДПУ ім.В.Винниченка.
Наукові інтереси: лінгвокраїнознавство

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ І ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Олена ГРИГОРОВИЧ (Одеса, Україна)

У статті дається визначення поняттю науково-пізнавальної компетенції та пропонуються деякі методи її формування у студентів вищих навчальних закладів.

In the article the definition of the notion of academic-cognitive competence is given and some methods of forming of academic-cognitive competence of students of institutions of higher education are proposed.

Процеси глобалізації економіки, політичні та соціальні перетворення нашого суспільства, формування інформаційного суспільства та інтеграція української системи вищої освіти у світовий освітній простір, входження України до Болонського процесу поставили перед нашою педагогічною наукою задачу впорядкування традиційного